Веселка

журнал для дітей

THE RAINBOW ✣ A Children's Magazine

РІК XXYIII БЕРЕЗЕНЬ 1981 Ч. 3. (317)

РОЗГАДАЙМО!

ЗАГАДКА — НЕДОМОВКА

Гей, Катрусі, Микольці, Ґалини,
Хто найбільший поет України?
Відзивайтеся! Знає хто з вас?
Що, ти знаєш, маленька Оленко?
— Знаю, знаю! Він зветься Ш . . . . !
Ще й ім'я його знаю: Т . . . . !

***

УКРАЇНСЬКА НАРОДНА ЗАГАДКА

Поле незміряне, вівці незчислені, посередині пастух: лиш голова, та й то без вух.

***

ЩО ЦЕ?

а) Коли маю букву „К" — то птах я найчорніший,
Коли маю букву „Д" — я у книжці — наймудріший?
б) Сірий клаповух — великий упертюх. Його йменням тих хрестять, що вчитися не хотять?
в) Чорна пані каже людям спочивати, білий пан каже людям працювати?
г) Не ходжу, хоч маю чотири ноги, не колю, хоч маю чотири роги?
ґ) Маленька хатка, а в ній коліщатка?

***

ЯКА ЦЕ РОДИНА?

У нашій родині завжди так буває:
Шестеро з нас при роботі обливаються потом,
А сьомий — завжди спочиває.
Яка це родина — хто відгадає?

ЗІРКА — НЕ ЗІРКА

Невідомо, звідки береться,
Невідомо, куди зникає,
Стрімголов поміж зорі мчиться,
Ще й хвостом небеса замітає.
Ніби зірка і ніби не зірка —
Хто вгадає, тому грошей мірка.

***

ЗАГАДКИ — НЕДОМОВКИ

а) Колись там жив Кирило Кожум'яка,
І каже казка, що вбивав там зміїв —
Тепер на горах, у садах зелених
Там України є столиця К . . .
Хороше місто, ой, хороше, діти,
Дай Боже вільним нам його уздріти!

б) Попри Київ, попід гори
У далеке Ч . . . . море
Котиться ріка,
То повільна, то прудка,
І могутня, і широка,
І глибока,
Із усіх щонайгарніша,
Серцю завжди наймиліша.
Відзивається Петро:
— Ця ріка — то наш Д . . . . . !

НАПИШІТЬ НАЗВИ ПРЕДМЕТІВ

Отут нарисовані всуміш усякі предмети. Скільки їх усіх тут і чи зумієте їх пізнати? Напишіть усі ці назви.

***

ХТО БРАТИ?

Тридцять два білих брати у в'язниці сидять, а коли в'язниця відчиняється — брати в ній залишаються.

СПРАВЛЕННЯ НЕДОГЛЯДУ: Наголовок статейки на 10-ій стор. лютневого ч. „Веселки" має бути: Що діялося в Україні, починаючи 300 тисяч літ тому?

ВЕСЕЛКА — THE RAINBOW
ЖУРНАЛ ДЛЯ ДІТЕЙ КОЖНОГО ВІКУ

з кольоровими ілюстраціями виходить кожного місяця у Видавництві „Свобода" заходами Українського Народного Союзу. Редаґує Колеґія. Річна передплата становить у ЗСА — 8.00 дол. у інших країнах — рівновартність цієї суми. Для членів УНС 5.00 дол. Ціна окремого числа 75 центів. Ціна подвійного числа — 1.00 дол.

THE RAINBOW — VESELKA

Обкладинка роботи Марти Гулей-Леґецкіс

Published monthly, except May to August Bi monthly
at Jersey City, New Jersey
Montgomery Street — Jersey City, New Jersey 07302
Subscription $8.00 per year. UNA members $5.00 per year.
Entered as Second Class at Jersey City, N. J.

Ілюстрація на обкладинці:
Марта Гулей-Леґецкіс — На весняному вітрі.

Алла КОССОВСЬКА

Ілюстрація Петра ХОЛОДНОГО

РОЗЦВІЛИ СИНІ ПРОЛІСКИ В ЛІСІ

**Все радіє весні! У солодкому сні
Спали досі ліси і діброви,
Зустрічайте весну, молоду і ясну,
Ось, вже й квіти цвітуть фіялкові!**

**Білим цвітом цвітуть дерева у садку,
Розцвіли сині проліски в лісі,**

**А у небі ключі журавлині пливуть
І весела, і легка додому їх путь,
Ждуть їх гнізда торішні на стрісі.**

Валентина ЮРЧЕНКО

НА ПРОВЕСНІ

**Зникли купи снігові,
А бурульки льодові**

**Проливають сльози:
— Ой, нема морозу!**

**Стали довші і ясні
Дні привітні, весняні —**

**Забувай про ковзани —
До наступної зими!**

**Утішаються пташки —
На березах вже бруньки,**

Снігоцвіт

**А коло потічка
Молода травичка!**

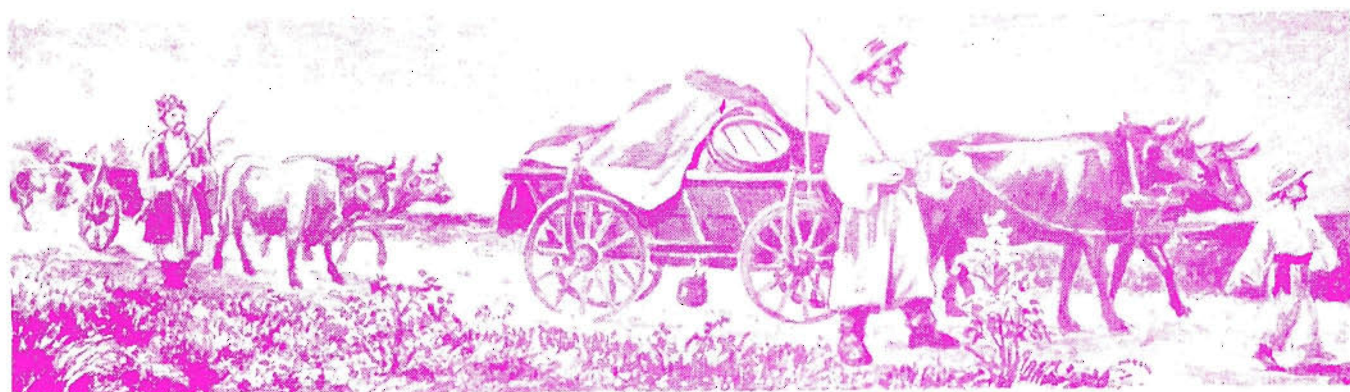
**І проворні снігурі
Розспівались угорі,**

**Це — веселі вістуни
Довгожданої весни.**

———

Бурулька — icicle; **ковзани** — skates; **брунька** — bud, gemma; **снігур** — bullfinch; **вістун** — посланець (messenger).

ШЕВЧЕНКО ЗГАДУВАВ СВОЇ ДИТЯЧІ ЛІТА

Село!... Гай!.. Гай-гай, скільки любих, чарівливих образів прокидається в моєму старому серці з цим дорогим для серця словом! Село...

І от стоїть передо мною наша вбога, біла хата з потемнілою солом'яною стріхою та чорним димарем. Біля хати на причілку — яблуня з червонобокими яблуками, а круг яблуні — квітник, улюбленець моєї незабутньої сестри, моєї терпеливої, моєї ніжної няньки. Біля воріт стоїть стара розлога верба з засохлим верхів'ям, а за вербою — клуня, оточена стогами жита, пшениці й усякого збіжжя, а за клунею косогором піде вже сад, та який сад! Бачив я багато на своїм віку таки путящих садів — та що то за сади! Шага мідного не варті, як порівняти з нашим пишним садом: густим, темним, тихим — одне слово, другого такого саду нема на цілому світі.

А за садом — левада, за левадою — долина, а в долині тихий, ледве дзюрчить струмочок, оточений вербою й калиною та повитий широколистими темнозеленими попухами, а в цьому струмочку під навислими лопухами купається білявий хлопчик. Викупавшись, біжить він долиною, вбігає до тінистого саду, падає під першою грушею чи яблунею й засипає справжнім безтурботним сном.

Прокинувшись, дивиться на протилежну, за садом, гору, дивиться, дивиться й сам себе питає: ,,А що воно там за горою? Там мають бути залізні стовпи, що підпирають небо. А що, якби піти та подивитися, як вони там його підпирають? Піду та подивлюсь, бо це ж недалеко''. Встав він і, не надумуючись, пішов долиною та левадою просто на гору.

Ось виходить він за село, минув царину, іде з півверстви полем, а в полі стоїть висока чорна могила. Видряпався він на могилу, щоб з неї подивитися, чи далеко ще до тих залізних стовпів. Стоїть хлоп'я на могилі й дивиться на всі сторони: і по цей бік село, і по той бік село, і там із-за темних садків виглядає трьохбанна церква, білою бляхою вкрита. Хлопець задумався. Ні, гадає він, сьогодні пізно, не дійду до тих залізних стовпів, а вийду завтра разом із Катрею. Вона до череди корови поотжене, а я піду до залізних стовпів. А сьогодні одурю Микиту, скажу, що я бачив залізні стовпи, ті, що підпирають небо.

І він, клубочком скотившися з могили, встав на ноги і, не оглядаючись, пішов до чужого села. На його щастя, зустрінулись йому чумаки, спинили й запитали:

— А куди ти мандруєш, парубче?

— Додому.

— А де ж твій дім, небораче?

— В Керелівці.

— Так чого ж ти йдеш у Моринці?

— Я не в Моринці, а в Керелівку йду.

— А коли в Керелівку, то сідай на мою мажу, товаришу, ми тебе довеземо до дому.

Посадовили його на скриньку, що буває в чумацькому возі на передку, і дали йому в руки батіг.

Село Шевченкове (Кирилівка)

Поганяє він собі воли, наче нічого не сталося. Під'їжджаючи до села, побачив він на протилежній горі свою хату та й гукнув весело:

— Он де, он де наша хата!
— А коли вже ти бачиш свою хату, — сказав хазяїн возу, — то йди собі з Богом!

Він зняв хлопця з возу, спустив його на землю і, звертаючись до товаришів, сказав:
— Нехай іде собі з Богом!

— Нехай іде собі з Богом, — промовили чумаки, і хлопець побіг собі з Богом у село.

Надворі вже смеркало, коли я (бо цей білявий хлопець був ніхто інший, як автор цього оповідання) підійшов до нашого перелазу. Дивлюся через перелаз на двір, а там під хатою, на темному, зеленому, оксамитному шпориші всі наші сидять гуртом і вечеряють. Тільки моя старша сестра й нянька Катерина не вечеряє, а стоїть собі біля дверей, підперши голову рукою, і ніби поглядає на перелаз. Як висунув я голову з-за перелазу, вона скрикнула: ,,Прийшов, прийшов!", побігла до мене, вхопила на руки, понесла через двір і посадила вечеряти, сказавши: ,,Сідай вечеряти, приблудо!". Повечерявши, сестра повела мене спати і, поклавши у постелю, перехрестила, поцілувала і, усміхаючись, знову назвала мене приблудою.

Довго не міг я заснути: події минулого дня не давали мені спати. Я все думав про залізні стовпи та про те, чи говорити мені про них Катерині й Микиті, чи ні. Микита, думаю собі, був раз з батьком в Одесі й напевно бачив ті стовпи — як же ж говорити мені за них, коли я їх зовсім не бачив? Катерину можна б одурити... та ні, не скажу їй нічого. І, подумавши ще трохи про залізні стовпи,я заснув.

Хата, в якій прийшов на світ найбільший поет України — Тарас Шевченко

Тарас Шевченко

(Уривок з повісті ,,Княгиня")

———

Пояснення-словничок: **димар** — chimney; **солом'яна стріха** — thach roof; **верхів'я** — tree-top; **стіг** — stack; **косогір** — slope of a hill; **путящий** — good, fit; **шаг** — a half copeck piece; **лопух** — hurdock; **стовп** — pillar, pole; **царина** — ворота при вході в село; **півверства** — давня міра довготи (1,750 feet); **череда** — herd; **неборак** — бідолаха (poor wretch); **мажа** — чумацький віз, хура; **перелаз** — stile; **шпориш** — низька рослина.

Роман ЗАВАДОВИЧ

ПРОМЕТЕЙ

— Відповідж мені, будь ласка, на одно питання, — запитав менший братик Івась старшого брата Петра. — Я читав поему Шевченка ,,Кавказ", що починається такими словами:

За горами гори, хмарами политі,
Засіяні горем, кровію политі.
Споконвіку Прометея там орел карає
Що день Божий довбе ребра й серце розбиває...

— Чи міг би ти мені пояснити, хто такий Прометей і чому Шевченко згадує його в своїй поемі?
— Щоб це тобі якслід пояснити, — відповів Петро, — то мусимо почати від вірувань старовинних греків. Як багато інших народів, у тому й українських предків, греки були спочатку поганами і вірили в багато богів. Крім головних богів і богинь, були ще півбоги і менші божки. Всі вони відзначалися незвичайною силою.

Між богами і божками не завжди була єдність і любов. Між ними не раз була ненависть, і вони боролися одні з одними. Раз проти головного бога Урана збунтувався його син Крон і відібрав йому владу над цілим світом. Але і Крон не довго панував. Проти нього повстав його син Зевес. Одні боги обороняли Крона, другі помагали Зевсові. Греки вірили, що, крім богів, є ще титани, півбоги, величезні, як гори, усякі велетні з тільки одним оком або з багатьма руками. Майже всі титани стали по стороні Крона, і треба було довгої та запеклої боротьби, поки Зевс поборов їх і скинув у підземний світ.

Між тими титанами, що помагали Зевсові, був Прометей. Він різнився від усіх богів і півбогів тим, що дбав про людей і бажав їм добра. Інші боги не дбали про людей, тільки про себе. Люди зразу не знали, що таке плуг, що сокира, не вміли плавати по морях, не знали письма, не вміли рахувати, не ро-

зуміли, що таке мистецтво, навіть ніколи не бачили вогню.

Тільки один Прометей думав про людей, про їх злиденне, тваринне життя, і в його серці збудилося до них милосердя і прихильність. Він знав, що Зевс буде дуже сердитий, якщо довідається, що Прометей якнебудь помагатиме людям. А все таки Прометей відважився піти проти волі всемогутнього Зевса. Прометей вирішив поправити долю людей. Він став добродієм людського роду.

Вогонь спочатку був власністю лише богів. Він був під опікою Гефеста, сина Зевса, Гефест був богом, а рівночасно першим у світі ковалем і чудовим мистцем у своїм ремеслі. Прометей, що був другом Гефеста, викрав з його горна вогонь і подарував його людям. Прометей навчив людей управляти ріллю, дав їм до помочі бика і коня, навчив людей ремесла, будувати кораблі, добувати з землі й обробляти металі, навчив їх читати, писати, рахувати, бути мистцями. Він ознайомив їх із ліками, і з того часу люди вміли поборювати свої недуги.

Тяжко розповісти, як дуже розгнівався Зевес, коли довідався, які добродійства дав Прометей людям. Але відібрати їх від людей навіть начальний бог уже не міг. Він міг лише жорстоко покарати Прометея. Прометей знав, яка кара його чекає, але він був такий чесний, гордий і непокірний, він так зненавидів усіх гнобителів, тиранів і мучителів, що прийняв на себе радше найгіршу кару, ніж покоритися Зевсові.

Могутні слуги Зевса схопили Прометея і запроторили його у гори Кавказу. Друг Прометея, бог ковалів Гефест, мусів покоритися Зевсові і прикував молотом Прометея до скелі, ще й прибив його тіло залізним вістрям. Тут сотні років терпів Прометей страшну кару. Кожного дня прилітав орел, розривав його груди і рвав його печінку. Але вночі вона відростала, а на другий день муки титана починалися наново.

— І як скінчився цей міт про Прометея? — запитав Івась свого старшого брата.

— Минуло багато-багато часу. Врешті з'явився інший герой, найдужчий з людей, Геракл. Він убив з лука орла і розбив своєю палицею кайдани Прометея. Прометей став вільним. Гнів Зевса тим часом минув, і боги прийняли Прометея до свого неба, на горі Олімпі.

— Давно минулася поганська віра греків, — сказав на закінчення Петро. — Їхні вірування в богів залишилися тільки гарними і фантастичними казками, але Прометей став чимсь іншим: він зробився в свідомості людей символом, прагненням погноблених людей до визволення, до свободи. Всі культурні народи світу визнали Прометея як того, що боровся проти поневолення, за волю. Він же змагався за щастя людей, не хилився перед поневолювачами. Поневолені народи навіть називають себе прометейськими. До них належить і український нарід, що сотні літ мучиться під московською неволею, але не втратив надії, що здобуде волю.

Ось чому наш славний Шевченко, що боровся зброєю свого пророчого слова проти поневолення рідного народу, згадував Прометея в поемі „Кавказ".

Пояснення-словничок: **ребро** — rib; **довбати** — to chisel, to slot; **ненависть** — hatred; **велетень** — giant, titan; **плуг** — plough; **злиденний** — poor, poverty-stricken; **тваринний** — animal; **милосердя** — mercy, charity; **ремесло** — trade; **горно** — ковальська або гончарська піч (forge); **обробляти** — to work up; **добродійство** — benefaction; **гнобитель** — oppressor; **вістря** — edge; **печінка** — liver; **символ** — умовний знак, що означає якусь особу, річ, поняття, напр., хрест — символ Христової віри, лев — символ сили і под. — symbol.

„ПЕТРУСЕВА ХУДІБКА"

Буслів або лелек не можна бачити в містах. Вони не мають там де класти гнізд і не мають що їсти. В Україні треба їхати в село, щоб побачити бусла. Цікаво, що буслі не бояться людей, тож кладуть собі гнізда на солом'яних дахах хат або господарських будинків. Десь недалеко мусить бути став або багно, де буслі знаходять собі поживу. В нас цього великого птаха називали „бузько".

Малим хлопцем я жив на селі. З усіх хлопців, з якими я ходив до школи, я найліпше любив Петруся. На його подвір'ї можна було найкраще бавитися. Під стріхою щебетали в гніздах ластівки, а в окремім голубнику воркували голуби. В буді дрімав великий пес, сторож цілого господарства. За коморою зеленів чималий сад і густа малина.

Ми з Петрусем не раз сідали на присьбі коло хати і спостерігали, що роблять буслі на гнізді стодоли. Вони то відлітали, то прилітали, приносили в дзюбах мох, траву, осоку, лагодили гніздо, розправляли крила і весело клекотали. Потім бусliха сідала в гнізді. Петрусева мама казала, що буслиха сидить на яйцях, з яких повилуплюються молоді бусленята.

Одного разу в сусіда сталася крадіжка. Дядина Мотруна випрала пряжу і розвішала на плоті, щоб мітки добре висохли. На ніч забула сховати до комори. Вранці будиться, а пряжі на плоті нема. Ходила по сусідках, питала, шукала — дарма!

За кілька днів стара Горпина розвісила на плоті випрану хустку. Увечері шукає — хустки нема. Горпина наробила крику, що десь недалеко є злодій. Але злодія не викрили.

Петрусь мав маленьку сестричку, Катрусю. Їй трапилася неприємна пригода: вночі її укривальце зробилося мокре... Дітям не раз так буває. Мама випрала укривальце і винесла надвір, щоб висушити його на плоті. Сама пішла в поле. А як вернулася

додому, то укривала вже не застала. Запалося, мов під землею.

— Таки справді маємо в сусідстві злодія! — сказав Петрусів тато.

З того часу всі господині пильнували своїх речей, що сушилися.

Надходили жнива. Молоді бусленята вже підросли, навчилися літати, тож більше перебували на ставку, ніж у гнізді.

— Тепер найкраща пора поправити дах на стодолі, щоб не затікав, — сказав Матвій, Петрусів тато, і покликав „пошивачів", які вміли це робити.

Коли пошивачі по драбині вилізли на дах і глянули в гніздо, то побачили, що там щось червонілося. А ну, варто зблизька поглянути! Дивляться, а це Катрусине укривальце, а поруч неї Мотрунина пряжа, а під сподом Горпинина хустка та інше лахміття, що його бусли принесли, щоб їх дітям було вигідно сидіти. Аж тепер показалося, хто був той „злодій".

Мотруна і Горпина казали, що треба скинути гніздо. Але Матвій на це не погодився.

— Бусли не знають, що у людей узяти чужу річ — це злодійство. Вони дбали про вигоду своїх дітей, бо вони їх любили, як кожна мама чи тато. От, ви краще пильнуйте своїх хусток і ряден на плоті, а буслів не турбуйте!

І всі інші люди думали так, як Петрусів тато. Українські селяни шанують буслів і уважають їх здебільша пожиточними птахами.

Бувало господар оре ниву. Плуг перевертає землю, а з неї вилізають білі борозняки. З них згодом зробляться хрущі. А в Україні всі знають, яку шкоду роблять хрущі в садах, як їдять молоде листя з дерев. І от не раз зараз за орачем іде бусел і визбирує довгим дзьобом усі борозняки. Тим то і люблять буслів усі люди в селі.

Минув рік.

Одної неділі на весні прийшов я до Петруся. Ми договорилися, що по полудні підемо в ліс на суниці.

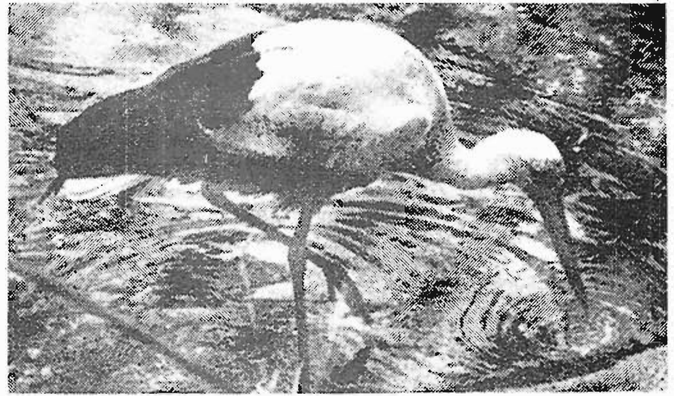
Раптом на сусіднім подвір'ї почала горіти хата. Піднявся крик, хтось ударив у дзвін на тривогу, але, поки збіглися люди з відрами, вогонь огорнув уже хату, стайню і комору. Він загрожував стодолі Петрусевих батьків. Люди лляли воду, накривали стріху мокрими ряднами і мішками. Все таки стодола почала горіти, хоч не з того боку, де було бусляче гніздо.

Діти закричали: „Бусли!. Бусли!" В той час на гнізді було четверо малих бусленят. Бусли літали понад стодолою, жалісно клекотали. Вони відчували, що їх діти опинились у великій небезпеці.

Якийсь парубок приніс драбину і метко поліз до буслячого гнізда. Поклав буслят у кошик і заніс у садок під яблуню.

Стодола згоріла, але решту будинків Матвія люди врятували.

Недалеко від стодоли ріс високий ясень. Вогонь знищив його верх. Коли вогонь погасили,

Матвій зрізав верх ясеня і примістив на ньому старе колесо від воза. Переплів між шпицями гнучке пруття, наклав трохи пирію і поклав туди молодих бусленят. Як він це робив, бусли літали в нього понад головою, а коли зліз з драбини, зараз сіли коло дітей. Оглядали колесо, клекотали, ніби радилися, роздумували, чи тут буде добре. Врешті, видно, вирішили, що можна залишитися на новому місці.

На цьому колесі, що стало гніздом, бусленята виросли на дозрілих буслів, а восени відлетіли до теплих країв.

Ми були цікаві, чи вернуться бусли сюди на весні. І справді, в березні вернулося двоє. Можливо, що то були батьки. Вони принесли багато дрібного пруття, трохи осоки і трави та й поправили гніздо на ясені.

У березні часом іде ще сніг, дошкуляє мороз, багна замерзлі, тож бусли голодують. Але не голодували Петрусеві бусли. Тато дозволяв Петрусеві виносити буслам трохи вареної картоплі. Бусли радо її їли і так діждалися справжньої весни, коли на багнах можна було знайти іншу поживу. Матвієві бусли набрали довір'я до свого господаря та його челяді. Вони не раз ходили по подвір'ю, в саду, в городі. Петрусь казав до них: „То моя худібка!"

Коли майстри будували нову стодолу, ми з Петрусем сиділи на призьбі і дивилися на буслів, як вони хазяйнували в гнізді на ясені.

На основі дитячих спогадів діда Костя Ґуляя
опрацював Роман Завадович

Пояснення-словничок: **призьба** — глиняний насип, мов лавка, під стіною хати надворі; **пряжа** (з конопель або льону) — yarn, thread; **міток** — hemp-bunch, hank; **комора** — pantry; **вилуплюватися** (з яйця) — to hatch; **осока** — sedge; **укривальце** — ковдра (blanket); **затікати** (дах) — to pour, to leak; **борозняк** — червяк хруща (cock chafer, dor); **тривога** — тут alarm; **рядно** — sacking, sackloth; **стріха** — тут: thatch; **відро** — pail; **шпиця** (у колесі) — spoke; **парубок** — youth; **пирій** — dog's-grass, couch-grass; **худібка,** худоба — cattle; **рядно** — linen sheet, coarse cloth; **челядь** — родина і слуги господаря (household).

К. ПЕРЕЛІСНА

Ілюстрація Яреми КОЗАКА

ПАЛЯНИЧКА

Захотіла бабусенька палянички з'їсти.
Ох, ох, ох, ох! палянички з'їсти.

Насіяла борошенця, замісила тісто.
Ох, ох, ох, ох! замісила тісто,

Посадила на лопату, водичкою змила.
Ох, ох, ох, ох! водичкою змила.

Присипала борошенцем, у піч посадила.
Ох, ох, ох, ох! у піч посадила.

Щохвилини бабусенька у піч заглядала.
Ох, ох, ох, ох! у піч заглядала.

Як спеклася паляничка, з печі витягала.
Ох, ох, ох, ох! з печі витягала.

Ох, така та паляничка вдалася смачненька
Ох, ох, ох, ох! вдалася смачненька.

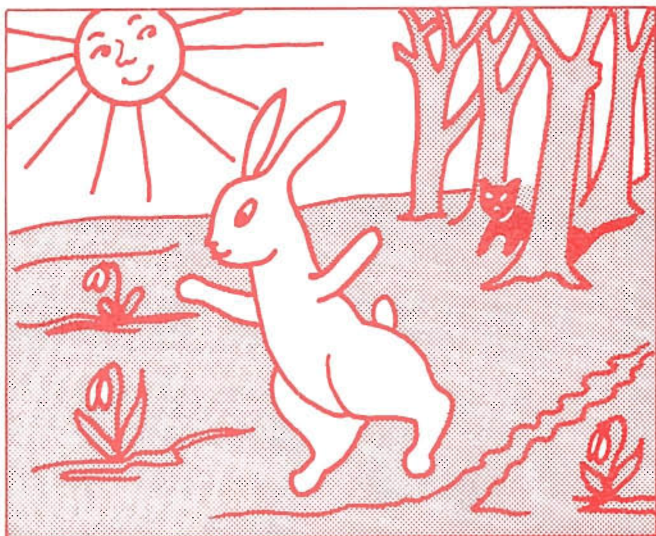
На радощах аж танцює бабуся старенька.
Ох, ох, ох, ох! бабуся старенька.

Текст: Валентина ЮРЧЕНКО

Ілюстрації: Іван БРИКОВИЧ

Веселик-Лясь

Гарно сонце припікає,
Сніг струмочками спливає,

Лясь і Луць санки ховають —
До зими хай спочивають.

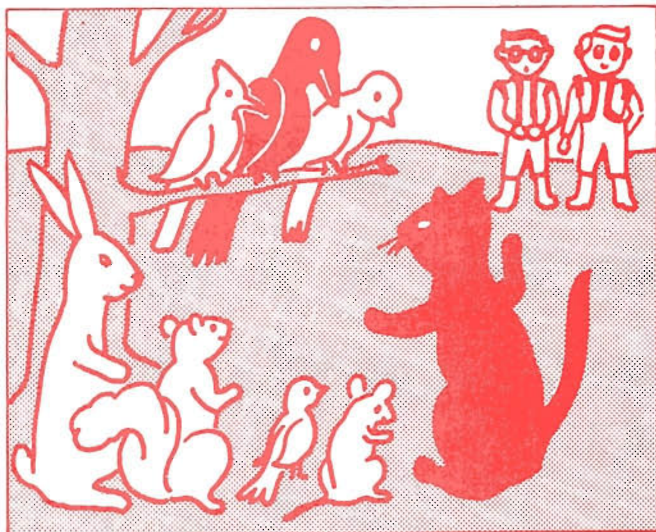
Раптом в лісі знявся галас,
Скаче заєць: — Ой, що сталось!

Там Дерихвіст, чорний кіт,
Злодій, знаний на весь світ,

Він усіх пташок хапає
І звірят малих лякає...

Лясь підкрався непомітно,
Ухопив котюгу спритно

І Дерихвоста без труду
Віддали тоді до суду.

Суд поважний, як годиться, —
Дятель, ґава і синиця.

Кіт благав: — Мене, студента,
Лис прислав за диригента,

Я навчив би дуже скоро
Всіх пташок співати хором...

Довго тут не мудрувати —
Суд схвалив: — Кота прогнати!

Дириґент з великим хистом
З'їв би скоро всіх хористів.

„Думи мої, думи мої . . ."
Картина П. Магденка

ТАРАС ШЕВЧЕНКО ПРО СВОЄ ЖИТТЯ

(Монтаж)

Перше видання „Кобзаря"

Пам'ятник Т. Шевченкові в Моринцях

Про життя Тараса Шевченка пишуть у нас багато. В кожній українській читанці, що з неї вчаться українські школярі, в кожному річнику журналу чи газети можна знайти багато про цього найбільшого Сина України. Та найбільш цікавим і найбільш правдивим залишиться назавсігди те, що він сам сказав про себе:

I. МОЛОДІ ЛІТА:

Молодість кожної людини є звичайно найщасливішими літами. Не так було у Шевченка:

Не називаю її раєм
Тієї хатиночки в гаї,
Над чистим ставом, край села.
Мене там мати повивала
І повиваючи співала
Свою нудьгу переливала
В свою дитиночку: в тім гаю,
У тій хатині, у раї
Я бачив пекло.
Там матір добрую мою,
Ще молодую, у могилу
Нужда та праця положила.
Там батько плачучи з дітьми,
(А ми малі були та голі)
Не видержав важкої долі,
Умер на панщині, а ми
Розлізлися межи людьми,
Мов мишенята. Я до школи
Носити воду школярам,
Брати на панщину ходили.

* * *

Мені не весело було
На нашій славній Україні
Ніхто любив мене, витав,
І я хилився ні до кого,
Блукав собі, молився Богу.

* * *

Доле!
Ти не лукавила зо мною,
Ти другом, братом і сестрою
Сіромі стала. Ти взяла
Мене маленького за руку
І в школу хлопця повела
До п'яного дяка в науку.

Т. Шевченко носить воду школярам

А в школі,
Таки в учителя — дяка,
Гарненько (було) вкраду пятака
(Бо я було трохи не голе,
Таке убоге), тай куплю
Паперу аркуш і зроблю
Маленьку книжечку: хрестами
І візерунками з квітками....

* * *

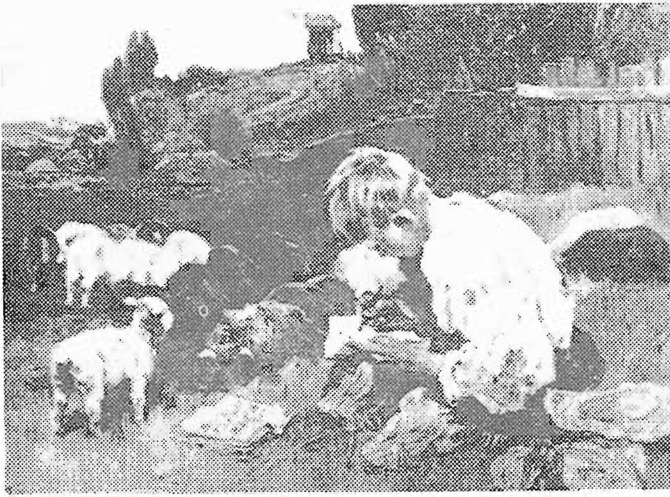
Бо мене хоч били,
Добре били, а багато
Дечому навчили!
Тма, мна знаю, а оксію
Не втну й досі.

* * *

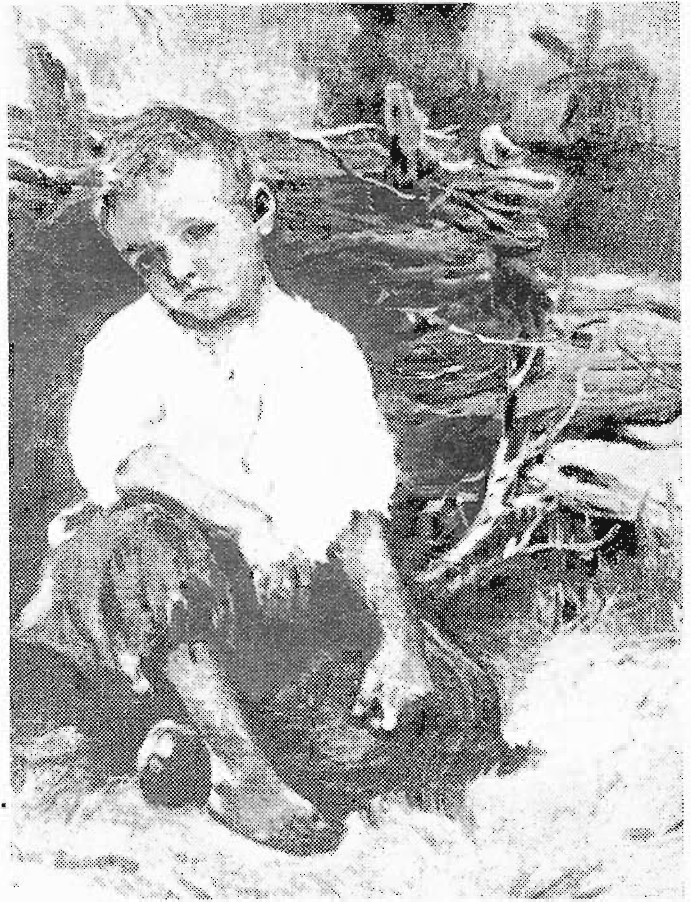
Мені тринадцятий минало
Я пас ягнята за селом...
Поглянув я на ягнята —
Не мої ягнята.
Обернувся я на хату —
Нема в мене хати.
Не дав мені Бог нічого...

* * *

Давно те минуло, як мала дитина,
Сирота в родині, я колись блукав
Без свити, без хліба, по тій Україні,
Де Залізняк, Ґонта з свяченим гуляв.
Давно те минуло, як тими шляхами,
Де йшли гайдамаки, малими ногами
Ходив я та плакав, та людей шукав.
Щоб добру навчили.

„Мені тринадцятий минало"...

„Сирота в родині, я колись блукав"...

II. НА ВОЛІ

Минули літа, і Шевченко став дорослим юнаком. Тоді він подружився з дівчиною Оксаною. Ця дружба була, мабуть найщасливішими днями його життя. Він не раз згадував про це, наче ясний промінчик, що заблиснув перед ним і скоро погас. Коли опісля добрі люди викупили його з кріпацтва, він цілою душею взявся до праці. Тоді заблиснув його поетичний талант, а враз з ним розгорілась гаряча любов до України. З великою тугою він писав про неї, бо поетові довелося жити в холодній чужині:

Чи правда, Оксано, чужа, чорнобрива,
І ти не згадаєш того сироту,
Що в сірій свитині бувало щасливий,
Як побачить диво — твою красоту.
Кого ти без мови, без слова навчила
Очима, душею, серцем розмовлять,
З ким ти усміхалась, плакала, журилась,
Кому ти любила „Петруся" співать?

***

Доле де ти? Доле де ти?...
Не дай спати ходячому,
Серцем завмирати
І гнилою колодою
По світі валятись.
А дай жити, серцем жити
І людей любити...
Старшно впасти у кайдани,
Умірать в неволі,
А ще гірше спати, спати
І спати на волі.
І заснути на вік — віки
І сліду не кинуть ніякого.

***

Один у другого питаєм:
На що нас мати привела?
Чи для добра, чи для зла?
На що живем, чого бажаєм,
І, не діждавши, умираєм,
І покидаємо діла...

Я й тут чужий, одинокий
І на Україні
Я сирота, мій голубе,
Як і на чужині.
Чого ж серце б'ється, рветься?

***

Чи Ти мене Боже милий,
На вік забуваєш?
Одвертаєш лице своє,
Мене покидаєш?
Доки буду мучить душу
І серцем боліти?
Доки буде ворог лютий
На мене дивитись
І сміятись? Спаси мене,
Спаси мою душу.
Хай не скаче ворог лютий:
„Я його подужав".
І всі злії посміються,
Як упаду в руки,
В руки вражі. Спаси мене
Од лютої муки...

***

Я так її, я так люблю
Мою Україну убогу,
Що за неї й душу погублю.

***

Мені однаково, чи буду
Я жить в Україні, чи ні,
Чи хто згадає, чи забуде
Мене в снігу на чужині —
Однаковісінько мені...

Та не однаково мені,
Як Україну злії люди
Присплять, лукаві, і в огні
Її обкраденую збудять...
Ох, не однаково мені.

***

Може зорю переліг той,
А на перелозі
Я посію мої сльози,
Мої щирі сльози.
Може зійдуть і виростуть
Ножі обоюдні.

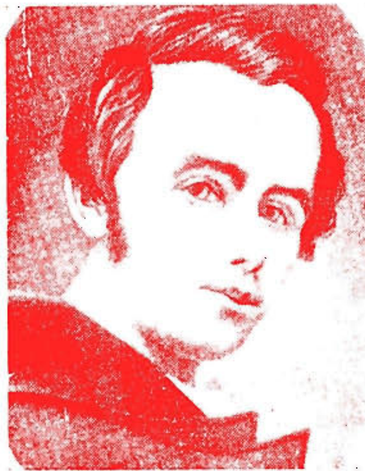
***

О Боже мій милий,
Тяжко жить на світі, а хочеться жить,
Хочеться дивитись, як сонечко сяє,
Як пташка щебече, байрак гомонить
Або чорнобривка в гаю заспіває.
О, Боже мій милий, як весело жить!

І ти білолиций (місяць)
Порадь мені щераз, де дітись з журбою:
Я не одинокий, я не сирота:
Є у мене діти, та де їх подіти?
Заховать з собою? Гріх. Душа жива.
А може їм легше буде на тім світі,
Як хто прочитає ті сльози — слова.
Що так вона щиро колись виливала.
Що так вона нишком над ними ридала.
Ні, не заховаю, бо душа жива.

***

Дивлюся, сміюся, дрібні утираю,
Я не одинокий, є з ким в світі жить!
У моїй хатині, як в степу безкраїм,
Козацтво гуляє, байрак гомонить.
У моїй хатині синє море грає,
Могила сумує, тополя шумить,
Тихесенько „Гриця" дівчина співає,
Я не одинокий, є з ким вік дожить.

Т. Шевченко в молодому віці

Згадаю що, чи побачу,
То так утну, що аж заплачу,
І ніби сам перелечу
Хоч на годину на Вкраїну:
На неї гляну, подивлюсь,
І мов добро комусь зроблю,
Так любо серце одпочине,
Як-би сказать, що не люблю,
За те, що я тепер терплю, —
Що я Украйну забуваю,
Або лукавих проклинаю
Єй-Богу, браття, прощаю
І, Милосердному молюсь.

***

То донеси
На мою Вкраїну
Мої сльози, бо я Боже
Я за неї гину.
Може мені на чужині
Лежать легше буде,
Як іноді в Україні
Згадувати будуть. —
Донеси ж мій Боже милий
Або хоч надію
Пошли в душу.

III. НА ЗАСЛАННІ

Та найважчі часи пережив Шевченко на засланні, після арештування у 1847 р. Десять літ тяжкої неволі сильно знищила його здоров'я, хоч не зломила його духа.

Не мені
Про теє знать, за що караюсь
Та й знать не хочеться мені.

***

Давно я сиджу в неволі
Неначе злодій в заперті,
На шлях дивлюся та на поле,
Та на ворону на хресті,
На кладовище, більш нічого
З тюрми не видно...

***

Чи мати Богу не молилась
Як понесла мене, що я
Неначе лютая змія,
Розтоптана в степу здихає,
Захода сонця дожидає?
І що робити в заперті?
Як-би кайдани перегризти
То гриз по трохи б... Так не ті,
Не ті їх ковалі кували,
Щоб перегризти. Горе нам,
Невольникам і сиротам
В степу безкраїм за Уралом!

***

А іноді така печаль
Оступить душу, аж заплачу!
А ще до того, як побачу
Малого хлопчика в селі,
Мов одірвалось од гілі
Одно — однісінькє під тином
Сидить собі в старій рядннині.
Мені здається, що це я,
Що це та молодість моя.

Як конаю я в неволі
Як нуджу я світом!
Слухай, брате, та научай
Своїх малих діток
Научай їх, щоб не вчились
Змалку віршувати.

***

Благаю Бога, щоб смеркало,
Бо на позорище ведуть
Старого дурня муштрувати.

***

Не давно я поза Уралом
Блукав і Господа благав
Щоб наша правда не пропала,
Щоб наше слово не вмирало.

***

Думи мої, думи мої,
Ви мої єдині,
Не кидайте хоч ви мене
При лихій годині!
Прилітайте сизокрилі
Мої голубята
Із-за Дніпра широкого.

***

Що діяти? Уже
По сім Уралу, і пишу,
Віршую, нищечком грішу.
Бог зна колишнії случаї
В душі своїй перебираю
Та списую, щоб та печаль
Не перлася, як той москаль
В самотню душу.

***

Мабуть мені не вернутись
Ніколи до дому,
Мабуть мені доведеться
Читати самому
Свої думи... Боже милий
Тяжко мені жити.

***

Либонь уже десяте літо,
Як людям дав я „Кобзаря"
А їм неначе рот зашито:
Ніхто не гавкне, не лайне,
Неначе й не було мене.

***

А я байдуже, книжочки
Мережаю, та начиняю
Тими віршами, розважаю
Дурную голову свою
Та кайдани собі кую,
Як ці „добродії" дознають.

***

В неволі тяжко, хоч й на волі,
Сказать по правді, не було,
Та все таки якось жилось —
Хоч на чужому, та на полі...
Тепер же злої тії долі,
Як Бога, ждати довелось...
І жду її, і виглядаю...

IV. ОСТАННІ ТРИ РОКИ

Коли Шевченка звільнили з неволі, його примусили жити в чужому, холодному Петербурзі. Прагнув цілою душею вернути на рідну землю та мріяв про неї. Тільки коротку хвилину вдалось йому побувати у своїй Україні. Вернувши, заснув вкоротці на віки:

Минули літа молодії,
Холодним вітром од надії повіяло. Зима:
Сиди один в холодній хаті,
Нема з ким тихо розмовляти,
Ані порадитись, нема
А нікогісінько нема.

* * *

Світ широкий,
Людей чимало на землі
А доведеться одиноким
В холодній хаті кривобокій
Або під тином простягтись
Або... Ні! Треба одружитись...

* * *

Мені ж, о Господи подай
Любити правду на землі,
І друга щирого подай.

* * *

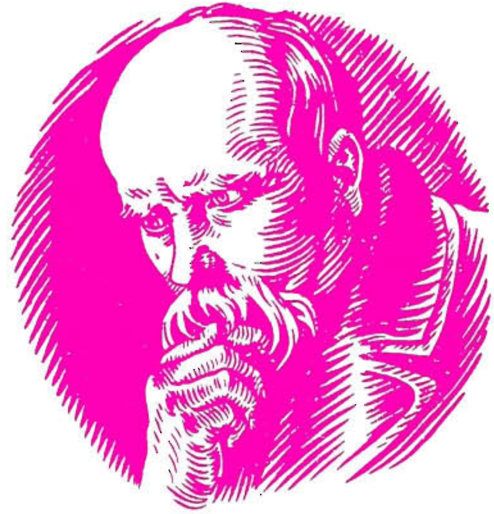
Поставлю хату і кімнату,
Садок — райочок посаджу:
В своїй маленькій благодаті
Та в однині — самотині
В садочку буду спочивати.
Присняться діточки мені!
Веселая присниться мати.
Давно — колишній та ясний
Присниться сон мені.

* * *

Дай Боже коли небудь,
Хоч на старість, стати
На тих горах окрадених
У маленькій хаті.

* * *

І процвітеш, позеленієш
Мов Йорданові святії
Луги, зелені береги...
І спочинуть невільничі
Утомлені руки,
І коліна одпочинуть

Т. Шевченко в старшому віці

Кайданами куті.
Оживуть степи, озера
І не верствовії
А власнії і широкі,
Скрізь шляхи святії.
Мене по волі і неволі
Носило всюди: принесло
На старість ледве і додому.
Веселеє колись село
Чомусь тепер мені старому
Здавалось темним і німим
Таким, як я тепер, старим.

* * *

Як умру, то поховайте
Мене на могилі,
Серед степу широкого
На Вкраїні милій,
Щоб лани широкополі
І Дніпро і кручі
Було видно, — було чути,
Як реве ревучий.
Поховайте та вставайте,
Кайдани порвіте,
І вражою злою кровю
Волю окропіте.
І мене в сім'ї великій,
В сім'ї вольній новій
Не забудьте пом'янути
Не злим, тихим словом.

Зібрав Володимир Мацьків

Світлана КУЗЬМЕНКО

ВЕСНА

Нам з братом дуже радісно:
Хоч сніг іще білів —
Сьогодні попід хатою
В нас пролісок розцвів.

У ніжносиній шапочці —
Зустрів ласкаво нас.
А сонечко всміхалося.
Весна! Весна! Весна!

З дитячого життя

СВЯТ-МИКОЛАЇВСЬКА СЦЕНКА РІДНОЇ ШКОЛИ В КУПЕРТІНО, КАЛ.

Учителька „Рідної Школи" в Купертіно, Каліфорнія пані Христина Шмотолоха прислала нам кілька дописів учнів про постановку сценки Лесі Храпливої „Антипкові пригоди".

Учениця 6-ої кляси Наталка Сивак пише: Минулого року на свято Миколая наша школа приготовила сценку Лесі Храпливої „Антипкові пригоди". Було багато роботи приготовити цю сценку. Я була янголятком, а моя сестричка була „Веселкою". Павлусь Шмотолоха захворів і його мусіла заступити мама, пані Христя, яка мала тільки три години часу вивчити ролю. Юрко Маренін був Антипком. Він зійшов із сцени після першої дії. Мав ще виступати в другій, але забув вийти на сцену. Ми всі чекали. Нарешті вийшов. Всі батьки дуже сміялися.

А ось допис учня 6-ої кляси Олександра Макаревича: 16-го грудня ми поставили сценку. Сценка була про Антипкові пригоди. Я був князем. Всі, що виступали як українські книжки, чекали, щоб пустили їх до неба.

Прочитаймо ще листа від Марка Попадюка: 16-го грудня наша школа ставила сценку. Вся сценка була добра, крім одної речі: майже всі щось зле зробили. Але батьки цього не зауважили. Моя бабця вивчала ролю зі мною. Ролі не були тяжкі. Я не мав багато вивчати. Мені подобалося грати в сценці. Я думаю, що батькам теж сценка подобалася.

Марко є учнем 6-ої кляси.

Андрій Візір з 6-ої кляси пише: 16-го грудня наша школа мала сценку. Вона називалася „Антипкові пригоди". Її написала Леся Храплива. Наша школа знаходиться в Купертіно. Я був козаком. В третій дії чорт забув вийти на сцену. Всі чекали й чекали, поки він врешті вийшов. Пані Шмотолоха грала ролю свого сина, бо він був нездоровий. Після сценки св. Миколай роздав дарунки. Я дістав книжку. Всі інші також дістали книжки. Також ми дістали солодощі.

Від Редакції: Дорогі Діти! „Веселка" дякує Вам за те, що написали такі гарні й цікаві листи про сценку св. Миколая. Вашій учительці пані Христині Шмотолосі дякує за прислання цих листів і за світлини. Вчіться далі пильно в українській школі, читайте українські книжки і пишіть до „Веселки". З Новим Роком бажаємо Вам всього добра!

Янголи й янголята: Зоряна Зубрицька, Таня Попадюк, Орися Зубрицька, Наталка Сивак, Наталка Маренін.

Зліва: Чорт — Богдан Бодрук, Антипко — Юрій Маренін, Чорт — Х. Шмотолоха.

Виконавці сценки на св. Миколая: зліва — Андрій Сидорак, Таня Попадюк, Орися Зубрицька, Зоряна Зубрицька, Мотря Макаревич, Наталка Маренін, Тарас Зубрицький, Христина Недашківська, Марійка Сивак, Наталка Сивак, Роман Сидорак, Константин Макаревич, Марко Попадюк, Олександер Макаревич, Андрій Візір, Михайло Болозовський.

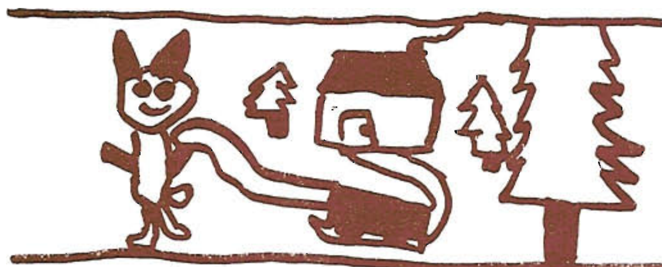
Українські книжечки гріються біля печі і ждуть, щоб увійти до неба. Зліва: янголятко — Наталка Сивак (видно частинно), Бровко — Тарас Зубрицький, Чінкадавін — Роман Сидорак, Михайло Болозовський, Христина Недашківська, Андрій Візір, Марко Попадюк, Марійка Сивак, Мотря Макаревич, Олександер Макаревич, Константин Макаревич.

Оксана Рибак з Монтреалю, Канада, пише: Дорога „Веселко!" Я дуже люблю Тебе читати. Залучую чек на передплату. Прошу далі приходити до мене.

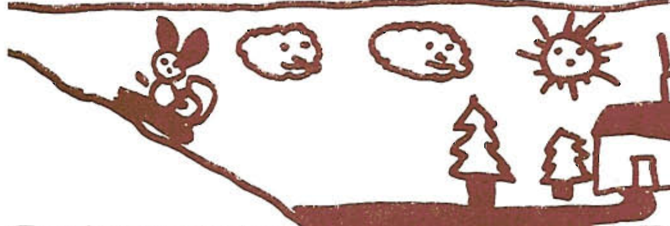
Я збираю поштові марки. Читачів „Веселки", які мають поштові значки, але їх не потребують, прошу присилати мені. Моя адреса: Oksana Rybak 6435, 8th Ave.,RSMT,Montreal, Que., Canada HIY2M3.

Марко БРИКОВИЧ, 7 років

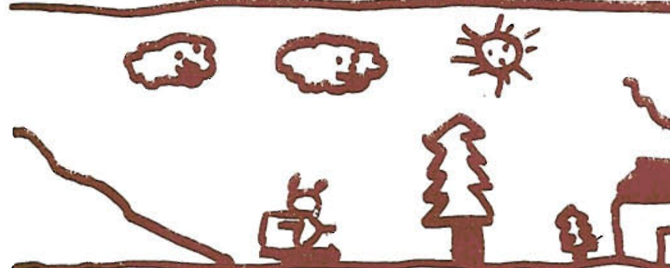
Маленький зайчик

маленькийзайчик пішов на двір. і пішов на санки

Тоді маленький зайчик пішов на гору, а тоді з'їхав на долину санками.

Тоді маленький зайчик пішов на гору ще раз. Потім поїхав на долину.

Тоді він пішов до хати і зварив чай.

КАЗКА ПРО КАРПАТСЬКОГО ЧАРІВНИКА

Комітет для вшанування співредактора „Веселки" Романа Завадовича з нагоди 60-ліття його письменницької праці, започаткував „Рік Завадовича" виданням його казки „Карпатський чарівник".

Дія казки відбувається за княжих часів. У казці автор розказує про напад угорців на перемиське князівство. Ворог пограбував перемиську землю і, хоч самого Перемишля не здобув, взяв у полон доньку перемиського князя. Сам князь пішов з своїм військом на поміч великому київському князеві в поході проти степовиків, що турбували українські землі.

У казці розказується далі як молодий Добромир, що навчився чарів у старого доброго знахора-чарівника, визволив князівну і повернув її батькові-матері. Добромир змусив також угорського короля тричі поклястися, що ніколи більше не буде набігати на перемиське князівство.

Як цього доконав Добромир, довідаєтеся, прочитавши книжку. За свій труд і посвяту Добромир не хотів ніякої нагороди. Він сказав: „Я послужив князеві й рідному народові. Це мені найкраща нагорода. Я навчився любити свій рідний край, помагати бідним і нещасним людям, радити їм у лихій годині та служити всім, що моєї ради будуть потребувати." І Добромир вернувся в Карпати до свого вчителя старого знахора-чарівника.

Книжка має 24 сторінки великого формату. Друкована двома кольорами, а обгортка — трьома. Ілюстрації й обгортку виконала Ярослава Кучма. *В. Б.*

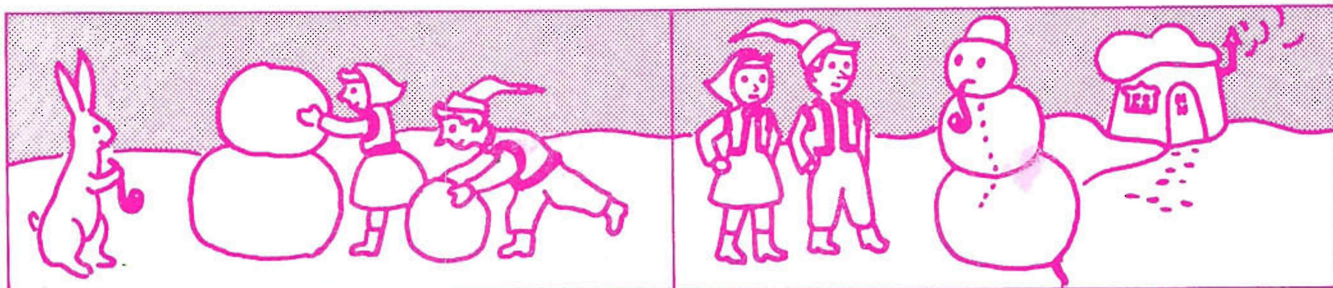
Ціна книжки 5.00 дол. і 1.00 дол. на пересилку. Замовляти:

Roman Zawadowych Publishing Committee,
c/o R. Zajac
1040 Leavit St.
Chicago, Ill. 60622

Текст: Роман ЗАВАДОВИЧ *Ілюстрації: Іван БРИКОВИЧ*

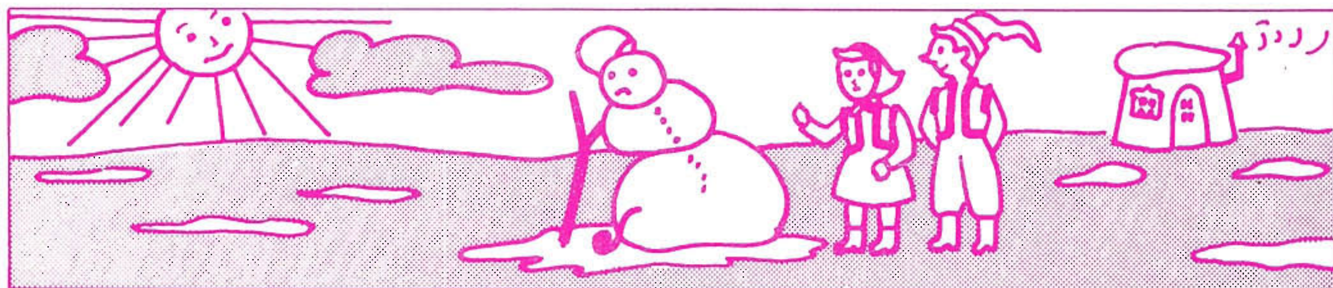
Гоца драла

У дворі в кутку, де лід,
Стояв білий сніго-дід.

Гоца й ґном його зліпили,
В рота люльку устромили.

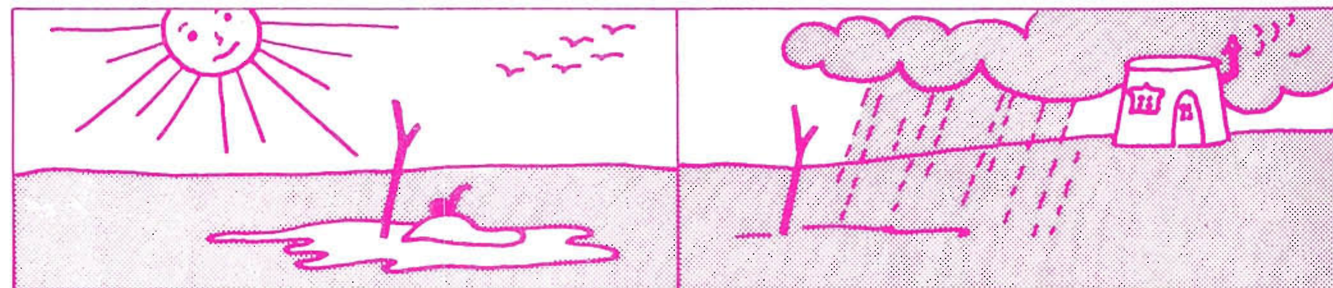
Цілу зиму він стояв,
В роті люльочку тримав.

А ось березень настав,
Зрід сніжок, м'якенький став.

Гоца й ґном, її сусіда,
Пожаліли сніго-діда.

Стали сумно коло хати:
— Треба дідові вмирати.

— Ні, не вмру я! — каже дід. —
Хоч пропаде сніг і лід.

Дід на сонці розтопився,
З води парою зробився.

А із пари хмарка стала,
Теплим дощиком упала.

І де вчора стояв дід,
Уродився первоцвіт.

Гоца з ґномом поставали,
Дивним дивом дивували.

— Справді сніго-дід не вмер,
Буде квіткою тепер!

Зрідіти — стати рідким; **люлька** (для куріння) — pipe.